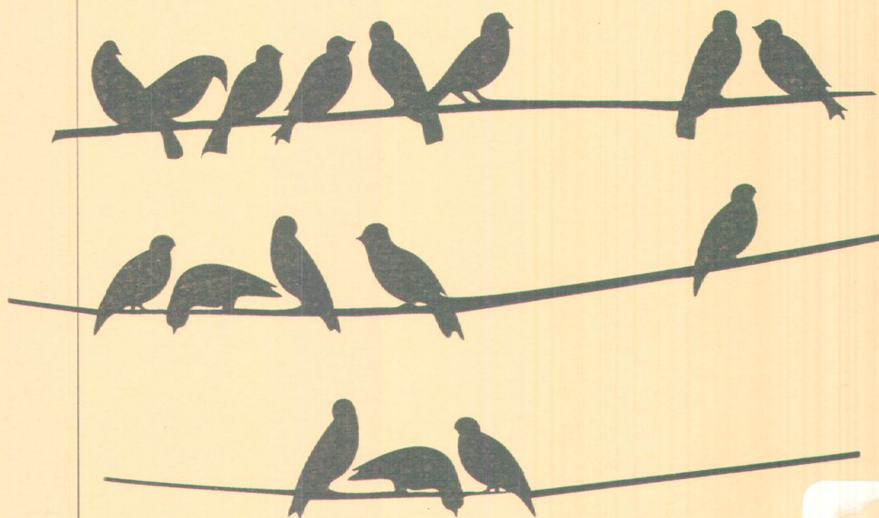
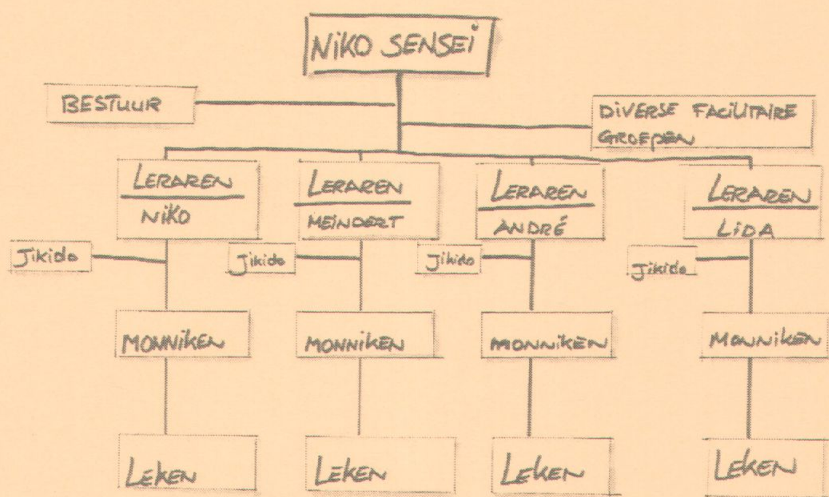
zen
centrum
amsterdam

zensor•••

Zensor 62 zomer 2013

RANGEN EN STANDEN

Organogram

De redactie heeft een open uitnodiging op facebook gezet om een organogram te maken van Zen Centrum Amsterdam. Daarnaast is dezelfde vraag gesteld aan een oudkomer en een betrekkelijke nieuwkomer in de zendo. Alleen de laatste, Willem Jan Hop, heeft zich eraan willen wagen. Hier is zijn heerlijk overzichtelijke schema te vinden.

Willem Jan gaf te kennen te twijfelen aan de correctheid van zijn organogram en dacht zelfs dat het ver naast de waarheid zou kunnen zijn. Hij vroeg zich ook af of een sterk getrapte organisatie bij gaat dragen aan het zoeken naar wijsheid. Wie het weet mag het zeggen...

door Willem Jan Hop

Redactioneel

Naarmate Zen Centrum Amsterdam langer bestaat en 'rijpt' neemt het aantal rangen en standen toe. Kenden we 'in den beginne' eigenlijk alleen de lineage die eindigde met Niko en rondom hem zijn leerlingen, inmiddels zijn wij 'ZCA-vogels' van allerlei pluimages voorzien. Vooral voor nieuwkomers, maar waarschijnlijk ook voor meer ervaren zenstudenten, lijkt het soms moeilijk door de bomen het bos nog te zien. Reden voor de redactie om al die rangen en standen eens nader onder de loep te nemen en te zien of en hoe al die verenpracht bijdraagt aan de zenbeoefening of deze juist bemoeilijkt.

Vanzelfsprekend wordt in de stukken die ons zijn toegestuurd gerefereerd aan Lin Ji's vraag: 'Wie is de ware mens zonder rang of stand?'. Het is een vraag die schijnbaar moeilijk te combineren lijkt met posities en met hiërarchie. Toch, zegt Niko, is hiërarchie onontbeerlijk en moeten posities vervuld worden. Dirk Beemster schrijft er terugkijkend over: 'Tjeempie, wat was de rangorde belangrijk.' En Ingrid Shugetsu Appels (van Zen River) zou de rang willen zien als bewaker en symbool van het levende hart van Zen.

Willem Jan Hop heeft een organogram gemaakt om ons op weg te helpen de organisatie van ZCA inzichtelijk te maken. Ingrid Petersson beschrijft de betekenis van de positie van de jikido/doan, en Francisca Boel doet dat voor die van de jisha. Voor Liande Troost is het de zwerver Jacky die haar iets leert over 'leven als een koning'. Pjotr van der Reep toont in woord en beeld hoe rangen en standen een plek-om-te-staan bieden in een grenzeloze ruimte. En Annemiek Deerenberg bekijkt het zenpad als het spel Stratego. Maurice Maarssen beschouwt de ontwikkeling van de organiserende mens vanaf de prehistorie en brengt tegelijkertijd taoïsme en confucianisme dichter bij elkaar.

Er is ook aandacht voor de actualiteit. Connie Franssen beschrijft wat de discussie rond Rients Ritskes met haar doet. En Pim Milo gaat in op het gegeven dat het deze zomer 50 jaar geleden is dat Thich Quáng Dúc zichzelf in het zicht van de wereld met benzine liet overgieten en in brand stak.

Dit keer is Herman Koemans degene die de vragen van De Sangha beantwoordt en verzorgt Stefan Slings een zomerse Haiku-Hoek. We starten een nieuwe rubriek over Marianka's soep, waarbij het in deze Zensor gaat over Russische bietensoep (of is het nou aspergesoep?).

Er wacht ons hopelijk een lange warme zomer waarin we naar believen als naakte mens of in vol ornaat onze weg kunnen vervolgen.

De redactie

De dharma is vrij

Voor een goed functioneren van de zendo is hiërarchie onontbeerlijk: alle taken moeten duidelijk zijn verdeeld en worden gerespecteerd. Tegelijkertijd zijn alle sanghaleden in spiritueel opzicht gelijk aan elkaar en is er dus geen onderscheid, zo betoogt Niko.

door Jacqueline Oskamp

Hij illustreert zijn visie aan de hand van de beroemde uitspraak van Lin Ji die aan zijn monniken vraagt: 'Wie is die mens zonder rang of stand?' Als een van de monniken wil antwoorden, grijpt Lin Ji hem bij de kladden en roept: 'Hier, in deze naakte klomp rood vlees, is een Ware mens zonder rang of stand. Elk moment gaat hij de poorten van jouw gelaat in en uit. Als er iemand onder jullie is, die dit nog niet wist: kijk dan, kijk dan!'

Niko: 'Ik lees dat als van "zelfs in een stuntelige monnik zit die mens zonder rang of stand". De echte vraag is wat een mens zonder rang of stand is. Aan de ene kant: in ieder van ons zit iets zonder rang of stand. Aan de andere kant: juist daarom kan een mens elke positie vervullen die nodig is. Die rangen en standen hoeven geen belemmering te zijn voor een bevrijd bestaan. Ze zijn nodig voor een goed functioneren van een organisatie of maatschappij, maar ze vormen geen hindernis voor bevrijding.'

Dus de koan van Lin Ji relativeert het belang van hiërarchie in de zentraditie?

'Ja, maar de posities moeten wel worden vervuld en ze moeten met respect worden uitgeoefend. Bovendien kunnen de posities pas goed functioneren als ze erkend worden door de anderen. In een positie zit ook onderricht. En het is de kunst om te zien wat een positie mij onderricht. De een heeft meer kennis en dus een belangrijker positie dan een ander. Maar ook al heb je een lagere positie, jouw leven is er niet minder volledig om.'

Wat is het verschil tussen bijvoorbeeld iemand met of zonder rakusu?

'Spiritueel gezien is niemand de meerdere of mindere. Maar feitelijk en sociaal zijn er wel verschillen. Van iemand die vandaag voor het eerst in de zendo komt, mag je verwachten dat hij geïnteresseerd is en respect toont voor iemand die hier al tien jaar komt.'

Dus jij staat niet hoger dan iemand die hier voor het eerst komt?

'In absolute zin niet. Die nieuwkomer is net zo goed een Boeddha als jij en ik.'

Wat is de spirituele zin van de hiërarchie?

'Hiërarchie maakt onderricht mogelijk. Onderricht is altijd verticaal. Als je iemand zoekt die jou iets kan leren, ontstaat vanzelf een verticale relatie. Je

zoekt iemand die meer weet of meer ervaring heeft. Sommigen in de zendo kunnen beginners iets leren, anderen hebben kennis op het gebied van de posities en het ritueel, weer anderen zijn nodig om de organisatie te dragen. Heb je een vraag over het theehuis, dan ga je naar de persoon die verantwoordelijk is voor het theehuis. Zo bestaat de hele zendo uit onderricht: schoonmaken is onderricht, de administratie is onderricht, enzovoorts.'

Hoe kijk jij aan tegen leerlingen die zelf les willen gaan geven? Sommigen vragen daar permissie voor, anderen wachten tot ze transmissie hebben gekregen, nog weer anderen beginnen op eigen houtje een groep.
Niko: 'Van leerlingen die shoken hebben gedaan, verwacht ik dat ze met mij overleggen als ze voor zichzelf willen beginnen. Als ze dat niet aan mij vragen, doe ik alsof mijn neus bloedt. De dharma is immers vrij, dus iedereen mag iets beginnen. Als ik dat zou tegenhouden, zou ik alleen voor eigen parochie preken. Iedereen die les wil gaan geven, zal ik van harte ondersteunen: verspreid de dharma zoveel mogelijk. Maar ik zal wel met klem verzoeken om mijn leerling te blijven en naar de zendo te blijven komen. Dat is in je eigen belang.'

Wellicht voel jij je ook verantwoordelijk?
'Zeker als mijn naam genoemd wordt. Dan wil ik er wel iets over kunnen zeggen. Gehoorzaamheid tussen leraar en leerling – dat is een mooi begrip. Vaak wordt het uitgelegd als dat de leraar zegt wat de leerling moet doen, en deze dat opvolgt zonder aarzelen. Je kunt het ook zo zien: in het woord gehoorzamen zit 'horen' en 'samen'. Je luistert samen: de leerling naar de leraar, de leraar naar de leerling. Vervolgens bepaalt de leerling wat hij doet, want ik heb niet het laatste woord. Ik ga niet over het leven van een ander. Natuurlijk heb ik in de zendo wel het laatste woord, want daar ben ik verantwoordelijk.'

'De sangha werkt vanuit de leraar, alles is op hem gericht. Dat klinkt niet erg democratisch en dat is het ook niet. Onlangs zag ik een documentaire over het Orkest van de Achttiende Eeuw van dirigent Frans Brüggen. Een violist legde uit hoe het bij hen werkt. Een: Frans heeft in zijn hoofd hoe een compositie moet klinken. Twee: hij is in staat dat op ons over te brengen. Drie: wij willen niets liever dan Frans Brüggen gelukkig maken. Zo ontstaat er iets fantastisch!'

'Als leraar heb je in je hoofd hoe de sangha zo harmonieus mogelijk kan functioneren. Wat je nodig hebt, zijn leerlingen die jou graag gelukkig maken. Dan gebeurt er iets. Zoals een orkest een concert geeft, zo komen wij bij elkaar in de zendo. Dat is onze performance. En dan is er nog zo'n mooie parallel: die violist is ontzettend goed, maar als hij met het orkest wil spelen moet hij iets van zijn eigen interpretatie opzij zetten en zijn vaardigheden in dienst stellen van het geheel. Hoe doet hij dat? Niet door aan zijn buurman te vragen wat die ervan vindt, maar door naar Frans Brüggen te kijken. Als wij bij elkaar komen worden we ook geacht even niet te soleren, maar op te gaan in het geheel.'

De Sangha

Naam: Herman Koemans

Boeddhistische naam: Wu Wei. Betekent letterlijk `niets doen`, maar de Chinezen gebruiken het in de combinatie wei wu wei: doen door niets te doen. Mijn vrije vertaling: de dingen niet vanuit je ego doen. Verlicht handelen dus. Meindert gaat overigens zijn eindscriptie schrijven over wu wei. Ik ben heel benieuwd naar wat zijn onderzoek gaat opleveren!

Zenpraktijk sinds: Ergens in 2010. Begonnen bij het European Zen Centre in Amsterdam. Daarvoor een korte tijd bij de sangha van de westerse boeddhisten in de Jordaan. Die staan meer in de Theravada traditie en leggen veel nadruk op de metta meditatie. Een heel mooie beoefening overigens.

dewerelddoormijnlenzen

Wat was voor jou destijds de aanleiding om aan zen te gaan doen?

De aanleiding om mij in meditatie te verdiepen was een medische. Ik had mij uit nieuwsgierigheid bij een spiritueel centrum ingeschreven voor een dag adem-meditatie en viel `s avonds als een blok in slaap. Terwijl ik toen hevig tobde met slaapstoornissen. Wat een ontdekking! Ik wilde alles weten van meditatie en heb mij meteen in Amsterdam opgegeven voor een cursus en belandde na een paar omzwervingen bij het Zen Centrum Amsterdam. Hier heb ik mij vanaf de eerste dag helemaal thuis gevoeld. Lijden kan dus echt iets heel moois opleveren. Ik heb overigens na mijn eerste meditatiedag nog nauwelijks problemen met de slaap gehad!

Waarmee vermaak je je op het kussen?

Als ik tijdens de meditatie de merel in de tuin hoor fluiten ben ik zielsgelukkig, dan ben ik één en al oor en valt alles om mij heen weg.

Waar spoort zen je toe aan?

Om één en al oor te zijn voor wie of wat zich aandient. Heb ik geleerd van de merel.

Wat leidt je af van je zenbeoefening?

Door mijn full time baan, privéleven en de prachtige studie Boeddhisme die ik aan de VU volg, komt de meditatiebeoefening wel eens in het gedrang. Of ik blijf te laat bij de TV hangen, bij Pauw en Witteman bijvoorbeeld. Zen beoefenen is ook discipline beoefenen.

Welk boeddhistisch woord spreekt je het meest aan?

Karuna (mededogen). Eén van de zes paramita`s van de bodhisattva. Ik word mij er steeds meer van bewust hoe moeilijk deze beoefening in het dagelijkse leven is. Vooral mededogen naar mensen van wie ik vind dat ze anderen onrecht aandoen. Zonder mededogen is bevrijding niet mogelijk, is mijn diepste overtuiging. Boeddhisme draait om mededogen naar alle levende wezens.

Wat is voor jou de grootste valstrik in de zen?

Ik merk dat ik stiekem wel eens blijf hangen in het resultaatdenken, dat ik meters wil maken in mijn spirituele ontwikkeling om verlichting te bereiken. Heel menselijk en ook heel westers natuurlijk. Gelukkig hamert André er voortdurend op in zijn dharmatalks om juist de gedachte los te laten dat je het allemaal zelf moet doen en erop te vertrouwen dat je al verlicht bent, ook al voelt dat niet zo.

Geholpen door Malle Jaap

Wat betekent het om degene te zijn naar wie alle zendobezoekers kijken en vooral luisteren in de zendo? Degene met de kleppers, de timer, de belletjes en vooral de grote gong. De redactie vroeg het aan Ingrid.

door Ingrid Petersson

De maandagavond met André als leraar

Op de maandagavond waarop André de leraar is, ben ik meestal de jikido/doan*. Er waren destijds geen andere gegadigden en ik vond het wel een uitdaging. Ook sprak het mij aan om een functie in het zengebeuren te hebben.

Aanvankelijk vond ik het ontzettend (in)spannend om jikido/doan te zijn. Ik keek vaak hoe laat het was en in gedachten was ik steeds bezig met het volgende wat ik moest doen. Soms wist ik het even niet meer. Ook meende ik dat ik als jikido geen zazen kon doen. Daar had ik het immers veel te druk voor. Geleidelijk verminderde het denken er over en ging het meer in mijn lijf zitten. Zazen was wel degelijk mogelijk.

Het slaan van de klok in de Montelbaanstoren is een bijzonder hulpmiddel. Deze toren uit 1516 aan de Oude Schans, kreeg ooit de bijnaam Malle Jaap omdat de klokken soms op onregelmatige tijden begonnen te spelen. Nu vertrouw ik hem.

Meestal kom ik zo'n vijftien minuten eerder om het licht en de temperatuur te regelen, een kaarsje en een wierookje aan te steken. Een voorbereiding op de avond.

Tijdens de service worden er maar drie posities gedaan: jikido/doan, ino en mokugyo, waarbij André de ino is. Voor mij is jikido/doan ook een oefening in waakzaamheid. Daarnaast opent het een bijzondere verbinding met de anderen en ik voel mij geraakt als ik de actieve stilheid in de ander zie.

Foto Gouwenaar / Wikimedia Commons

De Montelbaanstoren

De dinsdagavond met Niko als leraar

De dinsdagavond waarop Niko de leraar is, is weer een ander verhaal. Van half zeven tot half acht is er positietraining,

"Het slaan van de klok in de Montelbaanstoren is een bijzonder hulpmiddel"

gegeven door Joke met veel geduld en humor. Mensen komen hiervoor van heinde en verre (Alkmaar, Ankeveen, Haarlem, Utrecht, Almere, Tilburg...). We oefenen dan alle posities en als we om tien over negen de service doen, lijkt het soms of alles samenvloeit.

Zoals in een orkest is samenwerking onmisbaar: de ino geeft het tempo aan voor de mokugyo, de mokugyo antwoordt de doan en slaat het ritme, de doan volgt de officiant, de service-jisha volgt de officiant, de officiant buigt naar de leraar, de sangha respondeert op de gong, inkin, kleppers en op de ino.

Ik beoefen attentie voor wat nodig is in het ritueel, waaraan ook de anderen deelnemen en waarin allen een functie hebben. Dat is een onderling bindende factor; een ritueel waarin alles heel nauw luistert, maar dat natuurlijk niet altijd vlekkeloos verloopt!

Relatie met de leraar (en de Boeddha)

Door jikido/doan te zijn, lijkt mij de relatie tussen leraar en leerling duidelijker te worden. Ik volg de leraar: aan het begin van de avond wacht ik op hem in het theehuis en ik ga na hem de Zendo in. Ik sla pas op de gong als hij in zazen zit. De leraar staat altijd als eerste op. Aan het begin van de dharmales en aan het einde wacht ik op een teken van hem om op de gong te slaan. Dit weerspiegelt misschien ook het volgen van de leraar die de weg aangeeft. Een weg die ik zelf moet leren kennen.

Aan het einde van de avond buigen we met zijn allen naar de Boeddha. Het Boeddhabeeld staat er. Onverstoorbaar.

* De jikido is de tijdbewaarder en is verantwoordelijk voor de gang van zaken in de zendo. De andere posities zijn: doan (bespeelt de bellen en de gong tijdens de service en daarna), jisha (assisent van de leraar), service-jisha (hulp van de officiant) , ino (voorzanger en eindverantwoordelijke voor de service), officiant (degene die wierook offert tijdens de service), mokugyo (geeft tempo aan tijdens het reciteren van de soetra's) , chiden (zorgt voor het altaar) en dennan (zorgt voor het uitdelen en ophalen van de boekjes).

Uit: Handleiding zazen en service van ZCA

STRATEGO

Is het zenpad ook een strategisch spel? Annemiek Deerenberg kijkt naar het verloop van haar zenpad bij het Zen Centrum Amsterdam en beschrijft haar stappen als zetten in het spel Stratego. Wie kent er niet de bommen, de vlag, de maarschalk en de spion?

door Annemiek Deerenberg

Rood en blauw

Google levert bij het zoeken naar 'rangen en standen' een afbeelding van de stukken van het welbekende spel Stratego. Zacht grinnikend laat ik mijn fantasie de vrije loop in samenspraak met mijn herinneringen.

De rode partij, dat ben ik. En ik wil de blauwe vlag, die staat voor de verlichting, veroveren. Zelf heb ik de rode vlag te verdedigen. Wat zou die vlag anders kunnen zijn dan mijn ego; het ik-mij-mijn-bewustzijn dat ik niet zonder slag of stoot ga prijsgeven.

Wie de blauwe stukken bedient weet ik zo gauw niet, maar wel dat die stukken hun waarde niet zomaar laten kennen.

Verkenning

Vanzelfsprekend zie ik Niko als maarschalk; de hoogste in rang en degene die me eens zei dat het aan mij was om zijn inzicht uit hem los te peuteren. Bovendien probeert hij met het meeste gezag mijn vlag omver te krijgen.

Ik loop rond als verkenner en probeer in te schatten wie en wat belangrijk is in dit strategische spel. De eerste op wie mijn oog valt is de jikido; degene die zegt wanneer we zitten, lopen, pauzeren, luchten etc. Iemand die weet hoe 'het werkt', en feitelijk dus de generaal.

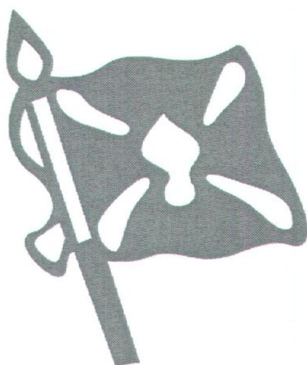
Ik verken ook nog drie andere leraren: ik schat ze in als twee kolonels en een majoor, maar zeker is dat niet. Dan verken ik natuurlijk Joke, die het dichtst bij de maarschalk staat. Wellicht (sorry Joke) in Stratego-termen dus wel de spion.

Hoewel na het uitreiken van de paarse rakusu, vervolgens de transmissie en de aanwijzing als hoofd posities die spion dan nauwelijks meer onzichtbaar opereert. Dus nee, de spion, die heb ik nog niet ontdekt. En Joke? Ze blijft strategisch ongrijpbaar.

Pas nadat ik zo een aantal verkenners ben verloren krijg ik de volgende stukken in het vizier; er is een bestuur met een voorzitter en een penningmeester die vanzelfsprekend ook het een en ander te vertellen hebben. Majoors en kapiteins in het spel, die de maarschalk loyaal terzijde staan. Met veel van mijn stukken kan ik nauwelijks aan hen voorbij. Eén vergadering per jaar waarin de besluiten worden medegedeeld en waarop ik dan kan reageren. Maakt dat mijn zoektocht naar de vlag moeilijker of wellicht juist makkelijker? De verdediging van mijn eigen vlag wordt er in elk geval lastiger door, want m'n ego kan ik niet erg kwijt in die beperkte inspraak over organisatiezaken.

Nadering van de vlaggen

Ik zet al snel een sergeant in om dichter in de buurt van Niko en zijn vlag te komen, door het verzoek om formeel zijn leerling te mogen zijn. Enige tijd later kies ik voor een luitenant door een rakusu te bemachtigen. Intussen zend ik een verkenner naar de generaal door zelf wat te oefenen met de posities. En ik loop voorzichtig over het speelbord met mijn eigen generaal door een tijd lang ook ochtendjikido te zijn.

Soms kan ik de blauwe vlag in de verte zien wapperen, maar tegelijkertijd worden er voortdurend aanvallen op mijn rode vlag uitgevoerd. Het is een complex spel en ik weet nog helemaal niet wie zal winnen. Gelukkig kent het spel ook grote periodes van stilstand of heel langzaam lopen, die gelegenheid bieden om mijn hele strategie nog eens te heroverwegen.

Steeds ontdek ik andere rangen en standen die hun rol spelen. Daar zijn portiers die bepalen wie binnen mag en wie niet, met nog belangrijker misschien het secretariaat die hen weer

instrueert. Er zijn de schoonmakers en de bloemenverzorgers, de logistiekers, de makers van de Zensor en de stukjesschrijvers. Er zijn bibliothecarissen en de beheerder van de website. En dan is er nog dat grote geheimzinnige en lastig grijpbare onderscheid tussen de nieuwkomers en de ouwe getrouwen. De ontmoeting tussen mijn rode stukken en de blauwen gaat soms als uitruil van stukken van gelijke waarde, maar ook vallen er van beide kanten lager geplaatsten in dit deel van het spel.

Bommen, verlies van stukken, ruimte

En dan stuit ik natuurlijk op de eerste bommen. Zo'n bommetje zijn de monniken die ineens als paddestoelen uit de grond lijken te schieten. En ook blijken stukken die ik als neembare posities had ingeschat zomaar explosief te zijn. Dus probeer ik met mineurs de bommen onschadelijk te maken.

Tegelijkertijd moet ik mijn vlag voortdurend verdedigen. Zelfs mijn maarschalk komt eraan te pas, dus vrees ik meer dan ooit voor de spion die ik niet kan ontdekken.

Een spannende periode in het spel, die gelukkig ook weer wordt gevolgd door rustiger tijden. Al mijn verkenners zijn inmiddels gesneuveld en ik red me met m'n laatste sergeants en kapiteins. De blauwe stukken lijken met al mijn opgedane kennis minder imposant en ik denk aardig te weten waar ik de blauwe vlag kan vinden.

Maar nog steeds zijn er bommen. Het vertrouwen in het zenleraarschap komt stevig onder vuur te liggen door berichten over zenleraren die hun macht misbruiken en recent ook over zenleraren die wellicht geen echte zenleraren zijn. Veel zenleerlingen lijken als makke schapen achter die leraren te blijven staan. Ik vraag me af of ik me met mijn resterende mineurs nog kan redden. Kan ik nu beter echt de aanval inzetten of moet ik juist nu mijn eigen verdediging versterken?

De vlag van de verlichting lijkt ineens weer door bommen omgeven te zijn. Wat kan ik doen? Wil ik dit spel eigenlijk wel spelen?

En door m'n hoofd speelt het begrip dat gek genoeg met die blauwe vlag lijkt samen te vallen: OVERGAVE.

Laat ik eerst maar weer eens rustig gaan zitten om de enorme ruimte van het speelbord te overzien...

De oudste

Thich Quáng Dúc, 1897 - 11 juni 1963

Deze zomer 50 jaar geleden maakte de Zuid-Vietnamese monnik Thich Quáng Dúc een einde aan zijn leven door middel van zelfverbranding. Hij vroeg met zijn actie om gelijke behandeling van religies en om solidariteit van hoog tot laag in de sangha. Anciënniteit bepaalde waarom juist hij tot zijn daad kwam. De foto van zijn brandende lichaam werd wereldberoemd.

door Pim Milo

Saigon, 11 juni 1963

Op 11 juni 1963 gingen, voorafgegaan door een auto, driehondervijftig monniken in processie door de straten van Saigon, doodsliederen scanderend. Op het kruispunt voor de Cambodjaanse ambassade vormden ze een wijde kring. Uit de auto stapten drie monniken. Twee liepen naar het midden van de cirkel. De jongste van de twee legde een meditatiekussen neer waarop de oudste in lotushouding plaats nam. De derde monnik haalde een jerrycan uit de kofferbak van de auto, liep daarmee naar de zittende man en goot de inhoud over hem leeg. De zittende man nam een mala in de hand, prevelde een soetra, streek een lucifer af en liet die brandend in zijn schoot vallen. Meteen stond hij in lichterlaaie. De monnik bleef doodstil zitten. Geen geluid kwam over zijn lippen en van zijn gezicht viel niets af te lezen. Al wat er te horen was, was het geloei van de vlammen en het geweeklaag van de toeschouwers. Tussen hen in stonden enkele westerse journalisten, waaronder David Halberstam en fotograaf Malcolm Browne.

Een indrukwekkende foto

In de tien minuten dat de zelfverbranding duurde, schoot Browne tien rolletjes kleinbeeld vol. Hij voelde geen emotie. Alleen de spanning of de film goed werd belicht. Hij rook benzine en brandend vlees, maar vooral de allesoverheersende lucht van wierook. Alle 350 toekijkende monniken hadden een staafje opgestoken. Browne gaf zijn films dezelfde dag aan iemand die naar Manilla vloog, waar ze werden ontwikkeld. Enkele dagen later publiceerde de New York Times een van de foto's op de voorpagina. President John F. Kennedy lag nog in bed en had zijn broer Robert aan de telefoon toen hem de krant onder ogen kwam. "Jesus Christ," was zijn eerste reactie. Later zou Kennedy zeggen dat "no news picture in history has generated so much emotion around the world as that one."

In 1964 wonnen David Halberstam en Malcolm Browne gezamenlijk de Pulitzer Prize voor hun verslaggeving van de oorlog in Vietnam en de val van de regering van president Ngô Dình Diêm. Bovendien won Browne de World Press Photo van het

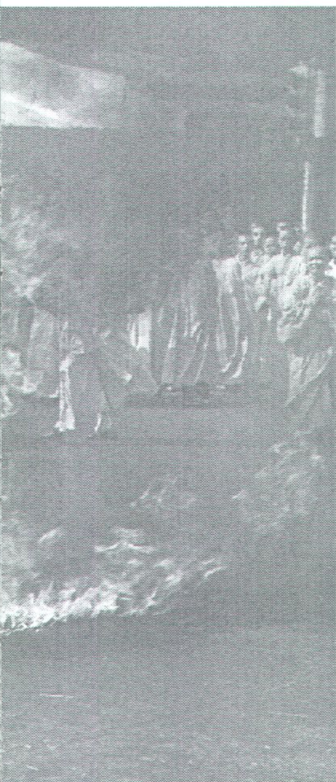

jaar. Hij was er niet onverdeeld gelukkig mee. Browne heeft zich altijd afgevraagd of hij niet had moeten ingrijpen. Het is onwaarschijnlijk dat het iets had uitgemaakt. De toekijkende monniken hielden met hun ruggen politie en brandweer tegen die probeerden bij de brandende monnik te komen.

Wat er aan vooraf ging

Boeddhisten in Zuid-Vietnam - zo'n tachtig procent van de bevolking - werden onderdrukt en gediscrimineerd door de rooms-katholieke president Ngô Dình Diêm die aan het hoofd stond van een door de Verenigde Staten gesteunde regering. Mei 1963 werd een demonstratie tegen het verbod om de boeddhistische vlag te voeren bloedig neergeslagen, waarbij negen demonstranten het leven lieten. Sindsdien deden geruchten de ronde dat monniken iets van plan waren.

Twee monniken kandideerden zich om hun leven te offeren. Anciënniteit gaf de doorslag zodat de keuze viel op Thich Quáng Dúc, met zesenzestig jaar de oudste. Quáng Dúc begon als zevenjarige het Mahayana boeddhisme te bestuderen en werd op zijn twintigste tot monnik gewijd. Hij verbleef twee jaar in Cambodja om zich

Malcolm Browne, 1963 © Reporters/AP

in het Theravada boeddhisme te verdiepen. Tijdens zijn leven stichtte Quáng Dúc eenendertig tempels, was abt, bekleedde leidinggevende functies en was bovendien zeer geliefd binnen de boeddhistische gemeenschap.

In een afscheidsbrief schreef Thich Quáng Dúc: "Before closing my eyes and moving towards the vision of the Buddha, I respectfully plead to President Ngô Dình Diêm to take a mind of compassion towards the people of the nation and implement religious equality to maintain the strength of the homeland eternally. I call the venerable, reverends, members of the sangha and the lay Buddhists to organise in solidarity to make sacrifices to protect Buddha."

Traditie van zelfverbranding

Na de dood van Thich Quáng Dúc volgden nog vijf andere zelfverbrandingen tot, in oktober 1963, het protest escaleerde. Op 1 november 1963 greep het leger de macht waarna president Diêm en diens schoonzuster Nhu geëxecuteerd werden.
Zelfverbranding heeft een lange traditie in het boeddhisme en gaat zelfs tot vandaag door. Maar niemand stierf zo waardig als Thich Quáng Dúc, nu vijftig jaar geleden.

Mijn eigen stand

'En soms betekent het goede doen: dingen aan de kaak stellen. Een lichtje er op zetten. Iemand ter verantwoording roepen.' Dat zegt Connie naar aanleiding van de discussie rond Rients Ritskes, oprichter en hoofdopleider van Zen.nl. Over valkuilen en lichtjes, over modder en de vele facetten van een diamant.

door Connie Franssen

Rangen en standen. Geen thema waar ik iets mee kan, dacht ik. En toen was er ineens stront aan de knikker. En niet zo'n beetje ook. Op de site van het Boeddhistisch Dagblad ontvouwde zich een heftige discussie rond Rients Ritskes. Daar blijf ik buiten, dacht ik. Ik oordeel niet. Maar het hield me bezig en zat me dwars en knaagde aan me. Iets met compassie en valkuilen. Iets met oordelen en valkuilen. Iets met 'net goed'. Op onze eigen veilige Facebook-sangha-pagina stelde ik de vraag: ik zit ermee, ik loop vast. Wat doet het met jullie? Gevolg: een dagenlang durende discussie - variërend van 'Rients is fout' tot 'ik weet het ook niet' en iemand die vervolgens doodleuk de hele Facebook-discussie naar het Boeddhistisch Dagblad kopieerde...Weg beschermend Facebook-hekje.

Soms schept de beoefening valkuilen waar ik met donderend geraas induik en met modder besmeurd weer uit kruip. Kom, we doen even een kleine rondleiding langs de meest bezochte valkuilen. Een kijkje in de valkuil die 'oordelen' heet, bijvoorbeeld. Dat oordelen waar ik zo bang voor ben, als brave zennie, maar het uiteraard toch doe. In stilte meestal, maar toch. "Er is een verschil tussen de feiten zien en benoemen en oordelen," zei mijn boeddhistische vriend Frank. Er rinkelde een kwartje in mij. Hij heeft gelijk. Er zijn feiten en die spreken duidelijke taal. De taal van begeerte, van een goudbrokaten rakusu, van een Rolls en een Fiat. De onmiskenbare taal van rangen en standen.

Ik dacht aan Genpo. Aan de laatste keer Ameland waar alles en iedereen door de war en wakker geschud werd vanwege zijn billen-bloot-actie over vreemdgaan. Ik vond het een mooie week. En een pijnlijke week. Mooi, omdat het me iets leerde over mijn relatie met mannen en macht, omdat het iets ver-

helderde over mijn relatie met mijn vader, omdat het me deed beseffen dat ik bovenal vragen moest blijven stellen, ook al vind ik mijn leraar nog zo verlicht. Pijnlijk omdat ik met terugwerkende kracht te maken kreeg met oude pijn in nieuwe zakken, en omdat ik zag hoe met name zijn sangha leed onder zijn coming out. Maar toch. Een, op het oog onwenselijke, situatie bleek een diamant met vele facetten. Een *blessing in disguise* die tekortkomingen en frustraties in het volle licht zette. Ik bekeek alle facetten en wist dat er geen eenduidig verhaal te vertellen viel over dat weekje Ameland.

En daarmee belanden we in valkuil nummer twee: altijd meerdere perspectieven zien. Tuurlijk zijn er de feiten maar... hij heeft zichzelf ook niet gemaakt, nare jeugd, wat zal hij lijden, de inner circle is ook verantwoordelijk, kwaad straft zichzelf... en zo voort en zo verder.
Resultaat: het lijden gaat door. "Lijden is nu eenmaal peilloos," zei mijn boeddhistische vriendin Marloes. En weer rinkelde het kwartje en in mij kraakte en piepte het en ging het lichtje in mijn verstand uit.

Toch is er in al die valkuilen een helder lichtje te vinden: intentie. De intentie om het goede te doen en het kwaad te vermijden. De intentie niet bij te dragen aan lijden. Ook al weten we dat we falen, ook al weten we dat lijden peilloos is. Toch de intentie ons druppeltje keer op keer op de brandende aarde te laten vallen. En als leraar moet je misschien wel een extra sterke intentie hebben het goede te doen. Dat ben je aan je stand verplicht. Noblesse oblige. En ik als leerling moet goed naar mijn leraar luisteren en kijken. Met kritische aandacht en liefde. Vragen stellen als ik iets zie of hoor dat ik niet begrijp. Dat ben ik aan mijn eigen stand verplicht. Noblesse oblige. En soms betekent het goede doen: dingen aan de kaak stellen. Een lichtje er op zetten. Iemand ter verantwoording roepen. In het volle besef van je eigen onvermogen en in de wetenschap en openheid dat ook jij aangesproken kunt worden op je gedrag en levenswandel.

In het Boeddhistisch Dagblad van 26 april jongstleden heeft Connie een post geplaatst van gelijke strekking onder de titel Noblesse Oblige.

door Pjotr van der Reep

Rangen en standen bestaan,
opdat alle Boeddha's, patriarchen
en overige medemensen kunnen
bevestigen, dat zij niet bestaan.

echter,

Zonder rangen en standen
ken ik niet langer mijn plaats.
Sta ik, waar ik niet kan staan.
Kan ik niemand meer
ter verantwoording roepen,
behalve mijzelf.

Eng, he...

let it be reep 1977

Jacky, voorbeeld in *niet* willen, *niet* weten, *niet* hebben

Weerzin tegen rangen en standen en tegen *standing*... Liande beschrijft hoe zij vanaf dat punt op zoek ging naar bevrijding en toch stuitte op aanzien en aangezien worden. En hoe er leraren zijn om te leren leven als een koning.

door Liande Troost

Weerzin en betrokkenheid

Toen de vraag werd gesteld of ik iets wilde schrijven over rangen en standen was de eerste gedachte die in mij opkwam dat ik daar echt niets mee had. Vervolgens voelde ik weerzin en dacht ik dat ik het denken in rangen en standen wel overstegen had! Later besefte ik dat er vanwege mijn afkeer toch sprake was van een betrokkenheid. Daarom toch maar enige gedachten op papier gezet, als een soort impressie van de manier waarop dit thema voor mij leeft. Opgevoed in een gezin waar veel waarde werd gehecht aan "standing", ging ik op mijn negentiende als secretaresse bij een schoonmaakbedrijf werken (een van de toenmalige bedrijven van de familie van mijn vader; op dit bedrijf en met name op de mensen die er werkten, werd neergekeken) en nam uitdrukkelijk stelling binnen de ondernemingsraad tégen aandeelhouders en bestuurders, tegen mijn eigen familie dus.

Studie en dan

Later, tijdens mijn studie Theologie, voelde ik mij met name aangesproken door de bevrijdingstheologie, de bewuste keuze voor de armen, en voor vrouwenstudies theologie. Mijn voorkeur voor de zwakkeren in de samenleving bracht me bij het werken met ouderen, bij de presentietheorie (Andries Baart) en menslievende zorg (Annelies van Heijst): er zó zijn voor de ander, dat die ander, hoe "anders" die ook mag zijn,

het gevoel heeft voluit in tel te zijn. Daarnaast werkte ik veel met vrijwilligers, of misschien beter gezegd werkten zij met mij, en liet ik me soms letterlijk door hen de les lezen; ik heb veel van hen geleerd, vooral op het gebied van de rooms-katholieke liturgie. Spiritualiteit behoorde voor mij niet tot het exclusieve domein van de dienst geestelijke verzorging, maar tot dat van de hele organisatie. Daarbij was mindfulness voor mij het antwoord op de vraag hoe menslievende zorg concreet in praktijk gebracht kon worden door mensen die bij de bewoners ("vrijwillig" en "professioneel") betrokken waren. Helaas werd dit standpunt niet gedeeld door mijn collega's.

Geen doel

Nu ik, na ruim twee jaar geleden ontslag te hebben genomen, langzaam maar zeker weer op zoek ben naar een baan, hoor ik veelvuldig de koan in mij weerklinken over het hebben van geen voorkeur en geen afkeur. En ik ervaar dat ik niet anders kan dan voorkeur en afkeur hebben. Ik hoor Niko (leraar) zeggen: Geen doel! Laat elk doel los! En ik bemerk dat het doel er steeds opnieuw bij mij insluipt. Ik wil een "beter" mens zijn. Maar niet alleen dat. Ik wil leuker zijn, minder zwaar op de hand, ik wil af van mijn zogenaamde braafheid en ik wil weer een "goede" baan wat dat dan ook moge wezen.

De stemwerk-docent hoor ik zeggen: 'being movable' en hij wuift al mijn argumenten dat ik daar al mee bezig ben, weg. "Being movable, dat kén ik toch al van mijn zentraining: loslaten, sunyata. Dit is al jaren mijn beoefening." Op het moment dat ik meen iets te kennen, zet ik mezelf – volgens hem – vast. "Steeds weer opnieuw beginnen, alsof het de allereerste keer is."

Naar aanleiding van een afwijzing van mijn sollicitatie stelt mijn vriend de vraag wat het met mij doet als ik mij voorstel dat ik in carrière-opzicht "mislukt" ben. Ik hoor daarin de vraag weerklinken, die Niko mij ooit stelde; hoe het voor mij zou zijn als ik nooit een baan zou krijgen die aan zou sluiten bij mijn studie. En langzaam dringt het tot mij door dat ik inderdaad "vast" zit, ondanks alle beoefening, en hoe dit vastzitten voor een deel te maken heeft met mijn gerichtheid op "aanzien"! Aan-zien. Niet alleen verlang ik ernaar de ander te zien. Ook verlang ik ernaar door de ander aan-ge-zien te worden.

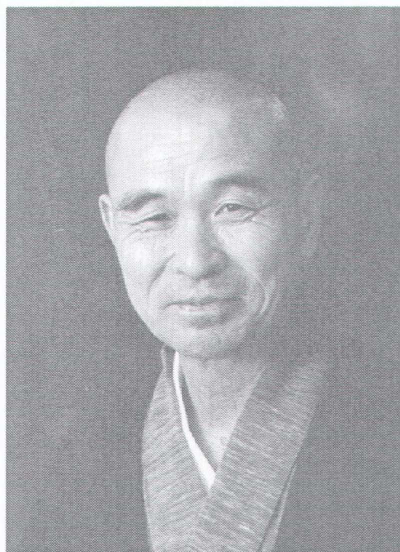
Being movable

Een moment van elkaar werkelijk zien, elkaar ont-moeten, mocht ik onlangs meemaken met Jacky, een zwerver, die ik regelmatig in de stad tegenkom. Mijn vriend en ik zaten op een terrasje, toen hij bij ons kwam zitten. Wij zaten op stoelen. Hij ging op de grond zitten en vertelde hoe het met hem ging, over de muziek die hij maakte, dat hij een kamer had bij de daklozenopvang. Hij noemde dit zijn huisje. Wat me echt raakte, was dat hij opmerkte dat hij leefde als een koning. Hij leeft grotendeels op straat en bezit nagenoeg niets. Wat hij zei kwam rechtstreeks uit zijn hart. Ik had het gevoel dat hij werkelijk wist waar het in het leven om gaat. Niet willen, niet weten, en 'niet hebben in de geest' brengt Jacky voor mij heel concreet in praktijk op straat. Daarin kan ik nog veel van hem leren! Being movable! Wat een opgave!

The Man of No Rank

door Ingrid Shugetsu Appels (beoefenend bij: Zen River in Nederland en Kirigaya-ji in Japan)

Het is net een koan; hoe kan zen – waar je wordt uitgenodigd al het (hiërarchische) denken los te laten – zich bezig willen houden met rangen en standen?

Junyu Kuroda Roshi ©Zen River

Junyu Kuroda Roshi antwoordt

Sinds een jaar of tien kom ik met enige regelmaat in Japan om er mijn dierbare leraar te bezoeken, Junyu Kuroda Roshi, hartebroer van Maezumi Roshi. Vorig jaar nog vierde hij uitbundig het feit dat hij een van de hoogste rangen kreeg binnen de Soto-school. En tegelijkertijd is hij voor mij de ware belichaming van The Man of No Rank. Ik ken niemand die zo ego-loos is, zo vrij in welke situatie dan ook, en zo verbonden. Niets te verdedigen, niets op te houden. Duizendvormige compassie. En blij met de rang die hij kreeg.

Ik leg de vraag aan hem voor.

'Very difficult' zegt hij. 'True talk is: no rank, that is natural and good way. Please take off rank, kill it. Highest rank is no rank.' 'Buuut...', voegt hij er aan toe met een stijgende stem, en ik hoor de glimlach door de telefoon. '... rank sometimes needed. And that 'but' very difficult to explain, and dangerous.'

Moeilijk uit te leggen, en gevaarlijk bovendien. En wat weet ik nou helemaal. In de onmogelijkheid om het in een paar woorden te vangen waag ik toch een poging mijn huidige inzicht te delen.

Het vuur doorgeven

Als we Jukai ontvangen, de ceremoniële inwijding tot boeddhist, maken we onder andere een kechimyaku, een document met daarop onze hoogst persoonlijke lineage. Het is onze bloedlijn, beginnend bij Shakyamuni Boeddha en eindigend bij onszelf als kersverse baby-Boeddha's, nieuw op het Boeddhapad. Daartussen de doorlopende lijn van mensen die transmissie kregen van hun leraar en het vuur weer doorgaven, tot en met onze eigen leraar.

Deze directe overdracht is essentieel in onze Zen traditie. We hebben geen opleiding-van-zoveel-jaar-met-diploma. Het is geen rationeel of kopieerbaar

proces. Het moet in onszelf geboren worden dat we alles hebben en alles zijn. En dit is een moeilijke bevalling, want we hebben alles los te laten. Een goede leraar kan ons er wel in gidsen, het ons helpen herinneren, ver voorbij ratio, ver voorbij woorden. En ons inspireren, want we zullen voelen dat hij vanuit deze herinnering kan leven.
De training gaat er over om het gat te dichten tussen de Boeddha-natuur die we al zijn en de herkenning en verwerkelijking hiervan. En het punt is dat we al gaande zelf niet kunnen zien waar we staan. Daar hebben we een – goede – leraar voor nodig, iemand die onze inzichten kan herkennen en plaatsen, die de valkuilen van onze dikke vette ego's doorziet en ons met compassie naar onze blinde vlekken leidt. En weet wanneer het tijd is voor een volgende 'stap' en wat daar voor nodig is.

"Alleen een meester kan een meester herkennen, niemand anders"

Zo zou het moeten zijn

En wie bepaalt wie een goede leraar is? In die lange lijn van transmissies heeft zen maar één kwaliteitscontrole: het oog van de Boeddha. It takes a Buddha to see a Buddha. Een rang kan volgens goede Zentraditie alleen worden toegekend door iemand die minimaal die rang draagt, daarmee het bijbehorende inzicht belichaamt.
Een goede leraar kan zien wie van zijn leerlingen leraar kan worden. Als wij monnik willen worden dan is het onze leraar die bepaalt of zo'n rang wordt gegeven en wanneer. We kunnen onszelf ook niet uitroepen tot abt, laat staan tot meester. Alleen een meester kan een meester herkennen, niemand anders. Het zou een mooie boel worden als we onze rangen zelf gaan bepalen. Iedereen met liefde voor de dharma zou hier voor willen waken.

Het is een wankel pad, vol valkuilen. Het luistert dus nauw dat de leer zuiver wordt doorgegeven. Hoe dieper het inzicht, hoe hoger de rang. Zo zou het moeten zijn. De rang als bewaker en symbool van het levende hart van zen.
En het blijft mensenwerk, ook een Boeddha laat wel eens een steekje vallen.
En ik ben blij met mijn leraar!

HAIKU-HOEK

door Stefan Slings

Zomer

De hitte in de zendo maakt van za-zen een zware klus. Muggenbulten. Vakantie en lange dagen geven de aangename illusie van tijdloosheid. Onbezorgd kletsen in het park; barbecue, een potje voetbal. Mensen rennen niet meer weg van het hier-en-nu. Ze zijn niet ineengedoken om tegen de kou te vechten maar hebben een open houding, alsof ze de warmte nodig hebben om eindelijk te ontspannen. Bashō kwam op de volgende haiku toen hij een blauwe reiger observeerde en onder de indruk was van diens houding:

De blauwe reiger
die een middagdutje doet
statig als altijd

Bashō

Afgelopen weekend heb ik in Berlijn een voorproefje op de zomer gekregen; achtentwintig graden! Eén van de fijnste dingen aan zulke temperaturen vind ik de zwoele nachten. Er is niets fijner dan in het donker in je t-shirt en korte broek rond te kunnen lopen. Warme zomernachten nodigen ook uit tot 'maanstaren':

Wolken hier en daar
geven een ziel respijt van
staren naar de maan

Bashō

De zomer is ook een dromerig seizoen. Een tijd om middagdutjes te doen om de hitte te ontkomen, of om te dagdromen uit verveling:

De zomergrassen
gesneuvelde soldaten
hebben hier gedroomd

Bashō

Een fietsrit over de Amsterdamsebrug op een zomerse dag inspireerde mij eens tot de volgende haiku:

Het magische riet
vervaagt de grenzen tussen
het land en 't water

En chi kung in de binnentuin leverde de volgende op:

Tussen de klimop
zit een egel te rommelen,
de fontein klettert

Ik wens jullie een fijne zomer toe.

nationalgeographic.nl

Plaats geen hoofd boven je hoofd (Rinzai)

"Hij heeft niets aan," zei een klein kind, "hij heeft niets aan!" "Maar hij heeft helemaal niets aan," riep tenslotte het hele volk. En de keizer kromp ineen, want hij vond dat ze gelijk hadden, maar hij dacht: "Ik moet het maar tot het eind volhouden." En de kamerheren liepen de sleep te dragen die er helemaal niet was. Uit *De nieuwe kleren van de keizer* van Hans Christian Andersen. Dirk Beemster moest aan dit sprookje denken toen hij deze tekst schreef over hiërarchie en onderwerping.

door Dirk Beemster

Je hebt een leraar nodig

Als je een trouwe volgeling van de Weg bent, heb je een leraar nodig. Het is bijna onmogelijk in je eentje de Middenweg te realiseren. In alle disciplines, of ze nu spiritueel zijn of niet, is studeren en oefenen onder leiding van een leraar onontbeerlijk. De onvoorwaardelijke onderwerping, die een spirituele praktijk vereist, is voor veel mensen schier onoverkomelijk. De leraar is de meester en jij bent zijn volgeling. Dat vraagt alles. Sommige Tibetaanse leraren laten hun studenten honderdduizend diepe buigingen maken voor ze verder kunnen studeren. Het schijnt dat onderwerping de krachtigste methode is om egoïsme te elimineren. En omdat egoïsme de oorzaak is van het lijden der mensheid, dient dat allereerst te worden uitgebrand, voordat je andere levende wezens kunt bevrijden van hun angst voor ziekte, ouderdom en dood. Overgave, capitulatie is noodzakelijk voor de ontdekking van de ware mens. Nou, de ware mens in onszelf, die willen we allemaal wel realiseren, maar onderwerping?

Verzet van een schavuit

Sinds de Tweede Wereldoorlog verzetten babyboomers zoals ik zich tegen overheersing. We waren liever rebellen, die het gezag tartten, dan burgerlijke meelopers en jaknikkers. Ontwaakt, verworpenen der aarde, weg met de onderdrukkende macht van de uitbuiters, hup, demonstreren en je kind anti-autoritair opvoeden, kraken, agentje pesten, baas in eigen buik, slagroomtaarten naar de minister gooien, rookbommen gooien wanneer de koningin trouwt. Ook al is deze fundamentele verzetshouding gedurende mijn zentraining getemperd; ik ben en blijf een door het karma geteisterde schavuit.

Op de laatste dag van mijn verblijf in de Zen River tempel - Tenkei Roshi verbleef in Japan, Thailand, de USA of Frankrijk, waar precies ben ik even vergeten - kuchte de hoofdmonnik na de lunch ten teken dat hij een belangrijke mededeling had. Wanneer aanwezig, tikt de leraar met een lepeltje tegen een kopje, waarna er onmiddellijk een aandachtige stilte valt. Niemand van de monniken zou dat ooit durven nadoen. De hoofdmonnik kuchte. Iedereen praatte door. Bestond de hoofdmonnik eigenlijk wel?

Omdat ik vooral in gehoorzame omgevingen ondeugend word, en ook uit mededogen voor het gekuch, aarzelde ik geen moment; ik pakte een lepel-

tje en tikte tegen een koffiebeker. Het werd meteen stil, even maar. Daarna werd ik overladen met vrolijke verwijten. Dirk toch! Vroeger werd na-aperij in sommige kloosters bestraft met het afhakken van een vinger, dertig stokslagen of het bouwen van honderdenacht stoepa's; dat was lang geleden toen een boeddhistische training nog wat voorstelde. In de Zen River tempel werd ik vriendelijk vermaand. Van binnen had ik dikke pret. Ik kan iedereen die deze tempel niet heeft bezocht, een retraite daar aanraden.

Het Japanse teken voor: 'De mens zonder rang of stand.'

Buigingen en jaloezie

Lang geleden werden sesshins in de Tiltenberg in Vogelenzang gehouden. Twee, drie keer per jaar kwam de - inmiddels van zijn troon gestoten - zenmeester Genpo Roshi naar Europa en bezocht dan, achtervolgd door een internationale bende monniken deze stille plek. De met een ongelooflijk krachtig charisma vergiftigde Genpo Roshi werd verafgood en ontving minzaam alle honneurs, die een verlicht despoot toekomt. Hij was het die ons voor het eerst wees op het thema onderwerping in de zenbeoefening. We moesten allemaal leren buigen, buigen en buigen. Au, mijn rug.

De hiërarchie in de internationale bende veroorzaakte een voor buitenstaanders zichtbare groene jaloezie tussen de monniken. Zo was het gebruikelijk dat in de ryoban (de rijen zoals ze opgesteld worden tijdens het soetrazingen) de volgorde overeen moest komen met de orde waarin de monniken waren ingewijd. De oudste monnik nummer een, enzovoorts. Wanneer iemand voordrong, werd zij door de monnik die meende dat hij daar moest staan op de mouw getikt. De listige flitsen van jaloezie schoten door de zendo en verduisterden het ware inzicht. Het duurde vaak vijf, soms zelfs zes minuten voordat de rij juist was samengesteld en de ceremonie kon beginnen. Tjeempie, wat was de rangorde belangrijk. Keizer, koning, admiraal...

En ik? En jij?

En ik? Zijn er momenten en plekken in het leven waar ik geen rang, geen stand of positie heb? Ben ik gelukkig met de positie die ik in dit leven inneem? En jij?

Van Rinzai Gigen (Chinees: Lin Ji), een van de grootste zenmeesters ooit, die zonder compromis spreekt om ons te laten ontwaken, komt de koan: 'Er is een ware mens zonder rang of stand die voortdurend komt en gaat door de portalen van je gezicht. Wie is de ware mens zonder rang of stand?'

Een greep uit het leven van een jisha

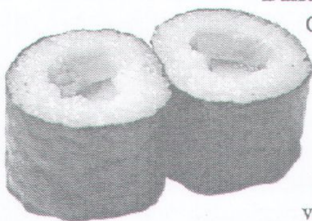
Waarom doet ze dat nu eigenlijk; dat glaasje water voor Niko, dat wierookstokje voor hem aansteken, achter hem aan lopen? We wilden dat wel eens weten van Francisca Boel en het blijkt een voor ons allen verrassend belangrijke positie te zijn, die zij elke dinsdagavond vervult.

door Francisca Boel

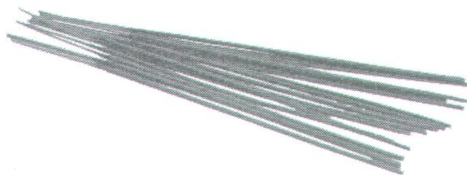
Een formeel tintje

Ongeveer 6 jaar geleden besloot Niko de dinsdagavond een formeler tintje te geven door het aanstellen van een jisha. Deze positie vervul ik sinds ongeveer 5 jaar.
Op Google en in mijn bescheiden bibliotheek heb ik niet veel kunnen vinden over de taken van de jisha. Ik neem daarom de vrijheid op grond van mijn eigen ervaring een definitie te geven: "De jisha is de persoonlijke assistent van de leraar en heeft als taak het humeur van de leraar zo optimaal mogelijk te houden, zodat de leerlingen het zo min mogelijk te verduren krijgen". Met Niko als leraar is dit een hele klus, dat zullen jullie begrijpen.

Daisanbegeleiding

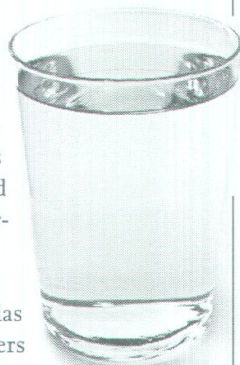
Op dinsdagavond ben ik altijd rond zessen in de zendo. Ik loop dan direct naar de daisankamer en doe het licht en de verwarming aan, zodat Niko zich welkom voelt wanneer hij met daisan begint. Vervolgens pak ik de daisanlijst en neem die mee naar het theehuis. Daar aangekomen bel ik eerst de plaatselijke sushi leverancier voor mijn avondmaaltijd. Eigenlijk een erg egoïstische daad, maar ook een jisha heeft haar beperkingen.
Vervolgens zet ik koffie, want Niko houdt erg van een bakkie voor hij aan de daisan begint. In de tussentijd houd ik de daisanlijst bij.
De dinsdagavond is meestal erg druk en we proberen zo veel mogelijk studenten gelegenheid voor daisan te geven. Vóór 20.00 uur vindt daisan plaats op volgorde van binnenkomst. Ná 20.00 uur hebben de studenten die de vorige keer niet aan de beurt zijn geweest voorrang. Als jisha moet je dus altijd opletten wanneer de bel van de leraar klinkt: wie is er aan de beurt en heeft degene die aan de beurt is de bel wel gehoord?
Ongeveer 10 minuten voor acht maak ik de definitieve daisanlijst klaar voor de daisan na acht uur. De jisha moet goed kijken wie er binnenkomen, zodat niemand die nog over was van de vorige keer wordt overgeslagen. Dat is wel eens lastig, omdat het

theehuis onoverzichtelijk is wanneer het druk wordt zo rond achten. Het komt een enkele keer wel eens voor dat ik iemand per ongeluk van de daisanlijst laat vallen, bijvoorbeeld omdat sommige studenten de neiging hebben zich te verschuilen op de wc tijdens het opmaken van de definitieve daisanlijst. Het onbewuste van de jisha lijkt dit te registreren, want zodra ik op mijn kussentje zit en mijn ogen sluit in zazen doemt het gezicht van de ongelukkige student meestal als eerste meedogenloos op voor mijn geestesoog. De rest van de zazenperiode besteedt de jisha dan aan het piekeren over de koan hoe dit weer recht te zetten.

Vuurproef

Als jisha moet je ook goed kunnen omgaan met vuur. De jisha reikt de leraar het wierookstaafje aan dat de leraar aan het begin van de zitavond in het wierookpotje zet. De kwaliteit van de wierookstaafjes wil nog wel eens wisselen. Sommige zijn soepel en gemakkelijk. Andere weigeren de vlam in zich op te nemen of werpen een steekvlam uit die de jisha dan weer moet zien te doven, zonder de zendo in lichter laaie te zetten. En vooral ook zonder te blazen, want blazen wordt gelijkgesteld aan het doden van de Boeddha ziel. Afgelopen mei tijdens de retraite in Vught werd ik als jisha geacht de kaars in de daisankamer te ontsteken met behulp van een aansteker. Dit ging mijn technische kwaliteiten duidelijk te boven. Na dagen oefenen met als gevolg een verbrande duim en een verbrande wijsvinger is het me één keer gelukt. De andere keren moest de leraar na verwoed gepruts de taak van de jisha overnemen. En Niko lukte het natuurlijk wel: moeiteloos en met een vloeiend gebaar.

Bij aanvang van de dharmales brengt de jisha de leraar altijd een glas water. Sommige leraren koesteren de stille wens dat er iets anders dan water geschonken wordt. Wanneer ik het glas na een buiging bij Niko neer zet fluistert hij vaak hoopvol: "Wat zit er in"?

De taak van een jisha is op zich niet ingewikkeld, maar je moet wel steeds opletten. Wanneer de jisha bijvoorbeeld na de dharmales in gedachten verzonken raakt, kan het zomaar gebeuren dat de jisha vergeet dat ze precies bij aanvang van de tweede serie van de Vier Geloften het glas water weer bij de leraar weg moet halen. Het is dus een goede oefening in oplettendheid.

Dit stukje is de eerste van een nieuwe rubriek in de Zensor: Marianka's soep. 'Dit gaat over de aspergesoep...maar daar heb ik nog geen recept van...zo gaat dat met zen-soep maken', schrijft Marianka. Gelukkig heeft ze wel een recept van bietensoep, maar daarnaast ook een haiku, en een indruk van het van zen doortrokken leven van 'onze' onvolprezen kokkin.

Marianka's Russische bietensoep

door Marianka Schep

'Soep maken, hoe doe je dat?', werd mij gevraagd...Tja, zo dus:

weken geleden
zag ik groene asperges
nu raad je het al... !

Dit gaat over aspergesoep. Maar daar heb ik nog geen recept van. Zo gaat dat met zen-soep maken. Ik weet dat het aspergesoep gaat worden, maar hoe? Verschillende asperge-recepten opzoeken misschien? Of niet? En zien dat de één dit er in doet, en de ander dat. En dan kies ik zo'n beetje uit wat mij aanspreekt. Of ik doe heel wat anders.

Let op!
En hier komt een waarschuwing voor een ieder die zen-soep recepten klakkeloos na gaat maken: DAT KAN NIET! Ik hoorde laatst de oude mijnheer Holtkamp, de beste banketbakker van Amsterdam, op de radio. Hij vertelde dat het openbaar maken van zijn recepten niet het weggeven van het Holtkamp-succesgeheim is. 'Mensen maken het nooit zoals ik het maak' zei hij: 'Dat kan niet. Iedereen maakt het op zijn eigen manier.'

En dat geldt natuurlijk ook voor soep. En met zen-soep is het ook belangrijk om te spelen, met aandacht spelen. Denken: wíl ik wel drie blikken kikkererwten in mijn soep? Of er staat altijd twee eetlepels sambal... wat lijkt mij? Een beetje rommelen kan geen kwaad.

Snijden, kijken en luisteren
Belangrijk is het snijden van de groentes. Ik zit meestal in de zitkamer in mijn lekkere stoel met een mooi muziekje en maak dan de mooiste combinaties.
Vorige keer deed ik voor de Russische bietensoep wat paprika's in kleine stukjes op een bord, een ander bord vulde ik met klein gesneden wortelen en nog een ander met aardappelblokjes. Alleen al het kijken naar die drie borden was zo'n genot. Ze stonden daarna uitnodigend te wachten in de vensterbank in de keuken.
Soms luister ik ook naar een BOS uitzending. Dat kan heel goed. De aardappelen luisteren mee (ook al geloof je dat niet) naar Irène Bakker die vertelt of zazen slecht kan zijn voor het lichaam... Op zulke ogenblikken verdwijnt de tijd een beetje.

Recept

Nu volgt het recept voor de bietensoep van het weekend eind april. Dat was een soepje op verzoek van Lida. Mocht je een andere wens of vraag hebben laat het weten.

RUSSISCHE BIETENSOEP (voor 32 personen)

Ingrediënten:

10 eetlepels roomboter
8 gehakte uien
8 fijngesneden knoflooktenen
6 theelepels geraspte citroenschil
800 gram aardappelen (vastkokend) in blokjes
4 blikken van 400 gram tomaten heel
10 laurierbladeren
12 rauwe bieten of voorgekookt (= ongeveer 1 kg)
2 winterpenen in blokjes
2 rode en 2 groene paprika's in stukjes
1 handvol tijm (vers)
6 eetlepels gesneden bladpeterselie
6 eetlepels dille
1 bosje bieslook (gesneden)
800 ml zure room (4 x 200 ml)
verse dille en bieslook als garnering
ongeveer 3 liter groentebouillon

Bereiding

- Fruit de uien en knoflook in boter samen met de citroenrasp en de tijm.
- Voeg tomaten, aardappelen en laurierblaadjes toe en kook ongeveer vijf minuten.
- Voeg wortelen en paprika toe. Kook ongeveer vijf minuten.
- Dan pas de bieten erbij, als ze voorgekookt zijn (als ze rauw zijn samen met de wortelen en paprika in de pan doen en ongeveer 45 minuten koken tot de bieten zacht zijn). Hierbij moet je dus een beetje creatief zijn...
- Afmaken met dille en peterselie.
- Dan pas de groentebouillon erbij doen. Tien minuten koken. En de soep afmaken met peper en zout. Dit soort soepen zijn altijd lekkerder als je ze de volgende dag pas eet...

Serveren met verse dille en bieslook en zure room.

Succes ermee en eet smakelijk.

Iedere trap is ook weer een trede

De naakte mens die zichzelf veredelt tot naakte mens, daarover schrijft Maurice Maarssen. De mens, die controleert en die zich overgeeft. De mens, die zichzelf overstijgt, door zich te spiegelen aan de anderen in de groep, wat gezien kan worden als bevrijding, als zelforganisatie, als een weg van confucianisme én van taoïsme. Of: hoe hiërarchie ook een vorm van zelforganisatie is, die ruimte laat en maakt.

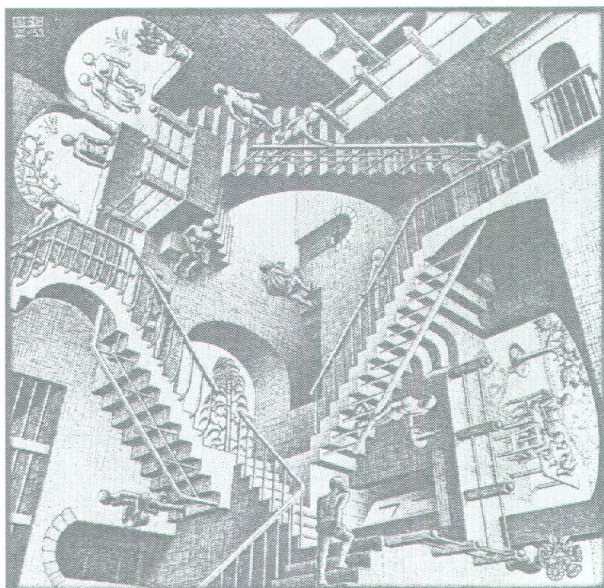
door Maurice Maarssen

De teler

Iedere teler, veredeler of kweker weet dat als er niet wordt ingegrepen, het geteelde, veredelde of gekweekte altijd weer terugvalt naar de oorspronkelijke staat. De vraag rijst dan meteen: wat is die oorspronkelijke staat?
De Chinese zenmeester Lin Ji Xiquan zag deze staat als: 'de mens zonder rang of stand'. Daarmee bedoelde hij waarschijnlijk niet zozeer de mens in totale anarchie of in volledige gelijkheid, maar meer de mens als 'l homme hors catégorie', de naakte mens, vrij van classificatie. Een mens gehuld in de nevelen van 'sunyata'.
Niet dat Lin Ji dacht dat deze mens zonder rang of stand er vanzelf zou komen; er moest een inspanning worden verricht, een telkens opnieuw oefenen in loslaten.

Het individu en de groep

Het is natuurlijk een paradox; de teler, die zichzelf teelt, kweker en kweekgoed tegelijk. Maar het is eerder natuurlijk dan paradoxaal. Deze schijnbare tegenstelling ontstond waarschijnlijk al in de vroege evolutie van het mensdom. Onze ontwikkeling tot zoekend, ordenend en controlerend wezen verliep parallel met het samen jagen, samen voortplanten en samen leven in kleine groepen. Nooit viel het individu helemaal samen met de groep, de groep ook niet met het individu. Het bleef (en blijft) altijd zoeken naar een balans tussen controleren van en overgeven aan. Die balans noemen we 'vrijheid'. Het is een succesvolle strategie gebleken, afgemeten aan de voortschrijdende toename in aantallen mensen.
Ieder succes heeft zo haar keerzijde, zeker wanneer de balans naar één kant doorslaat. Wij zijn als mens in de immense, natuurlijke verscheidenheid vooral steeds

M.C. Escher

meer onderscheid gaan zien, én gaan maken. Graag mogen we de werkelijkheid om ons heen reduceren tot afgemeten pasvormen. Dit doen we ter controle.
Met zijn taal, zijn gedrag, zijn inrichting van de leefomgeving en zijn sociale organisatie, is de mens gericht op beheersing en besturing van al wat buiten hem ligt. Met zijn hele wezen is hij gericht op het exterieur, alles en iedereen ordenend in de ijzeren patronen van hiërarchie. Voorkeur en afkeer, hoog en laag, goed en kwaad. Het is de menselijke modus superandi; anders kijken en zien gaat niet. Je zou haast zeggen: het is zijn oorspronkelijke staat.

De voortstuwende kracht

De groep met zijn hiërarchische structuur, is ook de projectiewand voor zelfoverstijging van het individu. Buiten het zelf gebeurt het: de leraar die het beter weet, de jikido die de maat der dingen denkt te zijn, de student naast mij die veel verder is in zijn koans, en de "verheven" ervaringen van degene, die tegenover me op het kussen zit. Het onszelf vergelijken met de omgeving is onze voortstuwende kracht. Het is de manier om onszelf te bevrijden van onze eigen beperkingen.
Specialisatie heeft ons aangeraakt. Wij hebben onze individuele overlevingskansen, én die van de groep, vergroot door het ontplooien van onze verschillende talenten, ons hierin te bekwamen, en leer, kennis en vaardigheden door te geven.
We ontlenen ook status en identiteit aan de positie die we innemen in de groep. Vakmanschap is meesterschap!
Het is dan ook geen wonder dat we in religie en in de spirituele beoefening deze alom tegenwoordige neiging tot hiërarchische ordening weer tegenkomen. We zien:

"personen en ervaringen buiten ons die verder zijn of dieper gaan" en denken: "Achter deze werkelijkheid gaat vast en zeker nog iets groters schuil."

Spontaan en formeel vanuit hiërarchie

Er zijn levende wezens die het anders doen, omdat ze het niet zo kunnen doen als mensen. Posities en deeltaken zijn bij hen niet het resultaat van controle, hiërarchie en doelgerichte actie, maar ze ontstaan haast als vanzelf vanuit een chaotisch web van reactiepatronen. In de moderne wetenschap wordt dit fenomeen 'zelforganisatie' genoemd. In het klassiek taoïsme zou dit zijn aangeduid met 'wuwei' of 'ziran' (vrijelijk handelen, en dat wat als vanzelf gebeurt). Lange tijd is hier de leer van Confucius tegenover gezet. De laatste als exponent van het formele en rituele, de eerste als de weg naar het creatieve en spontane.

Beide denkrichtingen ontstonden in het tijdvak van de Strijdende Staten (403-221 v.C.), een zeer roerig moment in de Chinese geschiedenis. Verstedelijking nam toe en oude patronen en samenlevingsvormen kwamen op de helling te staan. Vanuit de oude Chinese cultuur is de familie de hiërarchische spil waaromheen alles draait. Menselijke relaties, in het bijzonder die van de familie, zijn de locus waaruit spirituele ervaringen en religieuze gevoelens ontstaan. Niet uit iets dat hoger dan of buiten deze wereld is. Zelfoverstijging heeft dus plaats in kleine kring, in een directe ontmoeting. Ieder individu is het web van zijn of haar relaties tot het andere. Punt van discussie of focus is dan alleen nog; tot hoever reikt dat web? Volgens taoïsten is alles in de kosmos familie. Confucianisten zagen dit web nauwer, en grepen daarbij terug op vertrouwde voorbeelden uit een ver en fictief verleden.

"Ieder individu is het web van zijn of haar relaties tot het andere"

Speelruimte en bevrijding

Zelforganisatie als extensie van hiërarchie, en hiërarchie als een bijzondere deelverzameling van zelforganisatie. Taoïsme en confucianisme zijn niet polair, maar complementair. Het amalgaam hiervan werd geboren in de klassieke Chinese Ch'an, opnieuw een product van een dynamische, vernieuwende periode in de Chinese geschiedenis, en als stroming zelf veel ritueler en hiërarchischer dan de westerse 'anarchistische' interpretatie vaak toelaat. Onder invloed van de Indisch-boeddhistische trainingsweg, wordt het communitaire weer enigszins teruggebracht tot de individuele ervaring. Maar overeind blijft dat juist binnenin dat strikt hiërarchische kader, een speel- of responsruimte ontstaat die het begin is van zelfoverstijging, van bevrijding. Dat is zelforganisatie. Daarmee wordt de trap uiteindelijk vanzelf weer een trede.

Mededelingen

Zomer City-sesshin

Deze zal zijn van 27 juni t/m 30 juni 2013.

Onder leiding van Niko Tydeman Sensei en Lida Kerssies.

Tijd: dagelijks van 9.30 – 17.30 uur.

Klein-abonnementhouders € 135 (of € 45 per dag); zonder abonnement € 150 (of € 55 per dag).

Deelnemers kunnen zich opgeven via het secretariaat (info@zenamsterdam.nl) en betalen op rekening 2929355 ten name van Zen Centrum Amsterdam onder vermelding van Zomer City-sesshin.

Jukai

Op de laatste dag van de Zomer City-sesshin (zondag 30 juni 2013) zullen in de loop van de middag weer een aantal mensen jukai ontvangen van Niko sensei.

Vakantieperiode

Informatie over de activiteiten die voortgang vinden tijdens de vakantieperiode zijn te vinden op de website www.zenamsterdam.nl.

Jongerenavond

Elke eerste zondag van de maand van 19.45 tot 22.00 vindt er een jongerenavond plaats in het Zen Centrum Amsterdam. Aanmelden is niet nodig, een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld.

Op zoek naar verlangen

Het thema van de volgende Zensor, het (herfst)nummer, is 'verlangen'.

Verlang je naar het zitten?

Waar verlang je naar op dat kussen?

Verlang je naar verlichting (van het verlangen)?

Wat verlang je van jezelf (of van anderen)?

Wat is dat 'verlangen'?

Laat je het verlangen? Of brand je van verlangen?

Wij (van de redactie) wel. Wij branden van verlangen naar jouw bijdrage over dit onderwerp.

Stuur dit verlangen, in niet meer dan zo'n 700 woorden,

naar mauricemaarssen@online.nl

Wanneer de uiterste inzenddatum is zal nog bekend worden gemaakt.

Een zinderende zomer, namens de Zensor!

Voor al deze activiteiten geldt: aanmelden via zenamsterdam.nl.

Zensor... is
het mededelingenblad
van het Kanzeon
Zen Centrum Amsterdam
en een open forum voor
alle leden van de sangha

Voor actuele mededelingen:
www.zenamsterdam.nl

Redactie
Annemiek Deerenberg
Maurice Maarssen
Jacqueline Oskamp
Stefan Slings

Administratie
Gita Sonnenberg
gita.sonnenberg@chello.nl

Beeld, beeldredactie & opmaak
Alex Palmboom
Hannie van den Bergh

Redactieadres
Jacqueline Oskamp
e j.oskamp1@chello.nl
t 020 6712 415

Zensor... 4 nummers per jaar
van herfst t/m voorjaar.

Zensor maakt deel uit van het groot en klein abonnement.

De Zensor komt in de zendo te liggen en alle abonnementhouders kunnen een exemplaar meenemen.

De Zensor is los te koop voor € 3,- per nummer.

Jelle Seidel
Ieplaan 21
2565 LC Den H

